

Muzeum Miejskie, ul. Dolne Przedmieście 1, 44-240 Żory, tel./fax 0 32 43 43 714, tel. 0 32 47 57 480
www.muzeum.zory.pl

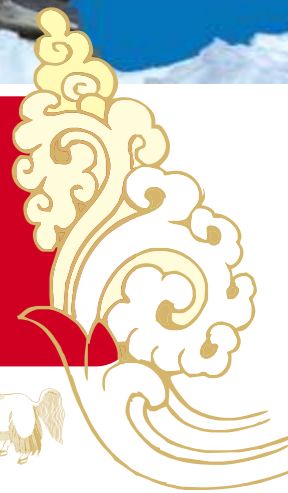

Tom V Edukacyjnych Zeszytów Muzealnych „ŚCIEŻKAMI JAKA”

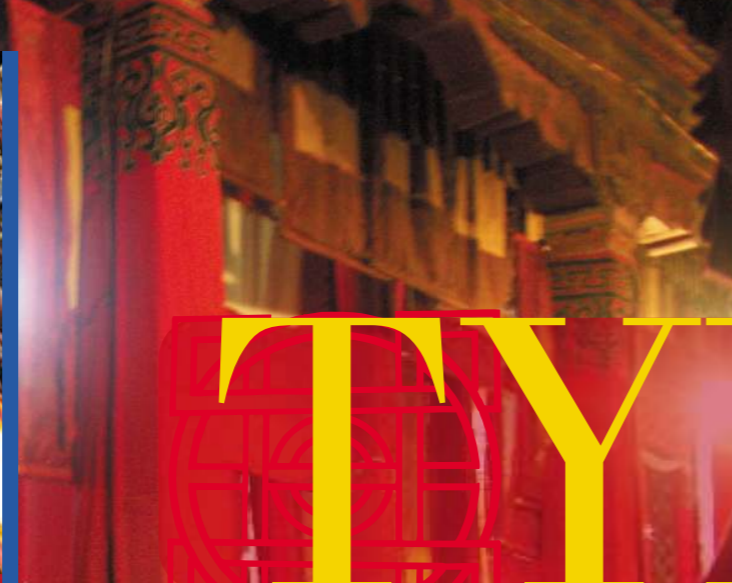
Numer ISBN: 978-83-915559-9-6

ŚCIEŻKAMI JAKA

MUZEUM
MIEJSKIE
W ŻORACH

TYBET

powierzchnia – 2,5 mln km²

Historyczny Tybet tworzą prowincje:
U-Cang, Kham i Amdo.

Tybetański Region Autonomiczny (TRA) złożony jest z prowincji U-Cang oraz z małej części prowincji Kham i obejmuje zaledwie 1,2 mln km².

położenie – Azja Środkowa, Wyżyna Tybetańska

stolica – Lhasa

ludność – 6 milionów Tybetańczyków i około 7,5 miliona Chińczyków

język – tybetański (rodzina tybeto-birmańska), językiem urzędowym jest chiński

waluta – przed okupacją: thanka; obecnie chiński yuan

religia dominująca – buddyzm

status prawny – terytorium okupowane

system rządów w Tybecie – komunistyczny

system rządów na wychodźstwie – demokracja parlamentarna

przywódca polityczny i duchowy – XIV Dalajlama Tenzin Gjatso (na wygnaniu w Indiach)

godło, barwy – śnieżne lwy, czerwone i niebieskie promienie

hymn – Gyallu, opowieść o oświeceniu Buddy

Ośnieżona góra – to Tybet, kraj otoczony śnieżnymi szczytami. **Sześć czerwonych pasów na niebieskim niebie** to sześć plemion (przodkowie narodu tybetańskiego): Se, Mu, Dong, Tong, Dru i Ra. **Słońce** nad szczytem ośnieżonej góry, którego promienie rozchodzą się we wszystkich kierunkach, **jest symbolem wolności, Dharma, dostatku, szczęścia i równości wszystkich mieszkańców Tybetu**. **Dwa śnieżne lwy** o turkusowych grzywach nieustraszoneści **symbolizują zwycięską jedność życia duchowego i świeckiego**. Wzniesiony, trójkolorowy **klejnot** wyraża szacunek Tybetańczyków dla **Trzech Najwyższych Klejnotów: Buddy, Dharma i Sanghi**. Dwukolorowy **klejnot** między śnieżnymi lwami świadczy o oddaniu Tybetańczyków dyscyplinie etycznego postępowania. Okalający flagę **złoty pas** symbolizuje rozprzestrzenianie się i rozkwit nauk Buddy, które podobne są do czystego złota.

Trzy Klejnoty – Budda, Dharma i Sangha oznaczają: historycznego Buddę, jego naukę i wspólnotę praktykujących

Flaga narodowa opracowana została przez Dalajlamę XIII. Po inwazji Chińczyków na Tybet w 1950 używanie lub posiadanie flagi zostało w nim zakazane (symbol wolności). W 1958 została ustalona jako oficjalna flaga Rządu Tybetańskiego na Uchodźstwie. Dziś jest powszechnie przyjętym symbolem walki Tybetu o niepodległość.

Mt. Everest – według najnowszych pomiarów satelitarnych wznosi się do wysokości 8850 m n.p.m.; po tybetańsku góra ta zwana jest Chomo Langma – Bogini Świata.

KRAJ NA DACHU ŚWIATA

Wyżyna Tybetańska

Pangong Tso – jezioro Pangong znajduje się na pograniczu indyjsko-tybetańskim, na wysokości około 4 500 m n.p.m. Ma ponad 100 km długości i około 6 kilometrów szerokości.

Pola uprawne

bogactwa naturalne – boraks, uran, żelazo, chromit, złoto, gaz ziemny

średnia wysokość – ponad 4000 m n.p.m.

klimat – skrajnie suchy, wietrzny klimat kontynentalny

temperatury – występują duże wahania temperatury między dniem a nocą, jak również pomiędzy miejscami nasłonecznionymi i zacienionymi. Latem temperatura sięga 25°C, zimą spada nawet do -30°C, a na północnych obszarach nawet do -45°C.

średnie opady – od 1 mm w styczniu i 25 mm w lipcu w zachodniej, do 25-50 mm w styczniu i 800 mm w lipcu – we wschodniej części kraju

Wyżyna Tybetańska jest to najwyżej wzniesiony, o tak znacznej powierzchni – około 2,5 mln km² - region Azji. Te górzysto-wyżenne tereny wnoszą się średnio na 4000-5000 m n.p.m.; Od południa otacza Wyżynę Tybetańską potężny łańcuch ośmiotysięcznych Himalajów, od zachodu **Karakorum**; od północnego zachodu siedmiotysięczne pasmo **Kunlun** oraz **Nan Szan**. Ze względu na różnicowanie krajobrazowe Tybet można podzielić na: **Zachodni, Wschodni i Południowy**.

Ze względu na bardzo niskie ciśnienie powietrza na tej wysokości i zmniejszoną ilość tlenu w powietrzu, u osób przybywających do Tybetu może wystąpić choroba wysokościowa objawiająca się osłabieniem, zawrotami głowy, problemami z oddychaniem itp. Stąd ważna jest po przybyciu **aklimatyzacja**. Z kolei, dzięki mniejszej zawartości tlenu i obniżonej wilgotności, powietrze jest tam bardzo przejrzyste i klarowne.

Najlepszym sposobem aklimatyzacji jest **sen**. Po przybyciu do Tybetu najlepiej położyć się spać na 24 albo nawet...48 godzin. Wtedy na pewno nasz organizm wytworzy większą ilość czerwonych krwinek, które szybciej rozprowadzą tlen po naszym organizmie. Dzięki temu będzie on sprawnie funkcjonował.

Na terenie Tybetu istnieje gęsta sieć hydrograficzna, tam biorą swój początek największe rzeki Azji: **Jangcy, Brahmaputra, Indus, Mekong** oraz mniejsze – Saluin, Satleń, Kali Gandaki, Trisuli, Manas, Subansuri.

Ponad 90% rzek Dachy Świata wypływa poza teren kraju i płynie przez najludniejsze obszary Ziemi.

W Tybecie również bardzo liczne są jeziora (ok.1500), w większości bezodpływowe, słone i słodkowodne o kryształowo czystych wodach.

Jego Świątobliwość Dalajlama XIV zwraca szczególną uwagę na to, że wielkie rzeki Azji, biorące swój początek na Płaskowyżu Tybetańskim, są zanieczyszczone i ubywa w nich wody wskutek niekontrolowanego uprzemysłowienia oraz irygacji. Nadmierne zaludnianie i eksploatacja Tybetu zagrażają wodom Indusu, Mekongu, Gangesu, Jangcy i Żółtej Rzeki. Od rzek tych zależy życie ponad miliarda ludzi. Trwa działalność górnicza bez właściwej troski, wylesianie, irygacje bez właściwego planowania. W niektórych dolinach pojawiły się nieznane wcześniej choroby, które zdaniem specjalistów są skutkiem zanieczyszczenia wód.

narodowa potrawa – tsampa - prażona mąka jęczmienna

narodowy napój – solona herbata z masłem jaka

gospodarka – Tybetańczycy: głównie uprawa i hodowla; Chińczycy: handel, przemysł, usługi

nomada / koczownik - członek grupy ludzi nieposiadającej stałego miejsca zamieszkania, przemieszczającej się sezonowo z miejsca na miejsce, np. w związku z zmianami pogody lub w poszukiwaniu żywności, wody, opału albo pastwisk dla zwierząt hodowlanych

etymologia: fr. nomade, gr. nomas - "wędrujący w poszukiwaniu pastwisk"

Północny obszar Tybetu zamieszkuje jest przez nomadów żyjących w namiotach pośród gór, podobnie jak mongolscy pasterze koni. Zajmują się oni wypasem jaków i hodowlą koni. Są też znani jako wysmienicy jeźdźcy i strzelcy.

Pożywienie buddyjskich Tybetańczyków nie jest ściśle wegetariańskie, choć nie polują na zwierzęta w celu uzyskania pokarmu. Podstawowym pożywieniem są: tsampa, masło, ser oraz mięso jaka i owcy (również suszone). W tutejszym suchym i zimnym klimacie przechowuje się ono bardzo długo.

Litrami pije się herbatę tybetańską. Herbata z masłem jaków i solą jest nie tylko rozgrzewającym napojem, lecz również pożywym pokarmem umożliwiającym tybetańskim i mongolskim nomadom przetrwanie w trudnych warunkach klimatycznych. Dzięki niej łatwiej znosi się przenikliwy chłód i wiatr, które na wysokości 4000 m n.p.m. bardzo dotkliwie dają się we znaki. Herbata tybetańska jest też - wraz z tsampą - podstawą pożywienia w buddyjskich klasztorach, gdzie mnisi piją ją kilkanaście, a zimą nawet kilkadziesiąt razy dziennie. Podaje się ją w niewielkich drewnianych, ceramicznych lub mosiężnych czarkach.

W Tybecie i Mongolii częstowanie herbatą jest symbolem gościnności i odmowa jej wypicia traktowana jest jako wielki nietakt.

Uprawia się warzywa, zboża, a także zbiera niektóre rośliny dziko rosnące. W cieplejszych dolinach udają się nawet owoce i orzechy, lecz są trudno dostępne w innych rejonach kraju.

Przepis na herbatę tybetańską:

- woda
- herbata czarna lub zielona
- masło jaka
- mleko
- sól

Czarną albo zieloną herbatę zalewamy gorącą wodą. Następnie dodajemy mleko i masło jaka, i całość solimy. Pycha! Herbatka ta ma bardzo silne właściwości rozgrzewające.

Masło jaka - główny składnik lampek ofiarnych w świątyniach

JAK JEST GŁÓWNYM ŚRODKIEM TRANSPORTU NA WYŻYNIE TYBETAŃSKIEJ. CO JESZCZE TYBETAŃCZYCY ZAWDZIĘCAJĄ JAKOWI?

Tygrys

Czerwona panda

Wszystkie wymienione wyżej zwierzęta są zagrożone wyginięciem.

Cziru (antylopa tybetańska)

mleko

- przysmak tybetańskich dzieci
- surowiec do produkcji serów, jogurtów oraz masła dodawanego do tybetańskiej herbaty lub lampek ofiarnych w świątyniach

długa sierść

- plecie się z niej liny

włna

- służy do wyrobu odzieży

skóra

- materiał na namioty
- bardzo lekkie i zwinne łodzie
- ciepłe okrycia noszone runem do środka, przewiązane pasem tak, by przylegały do ciała
- ciepłe skórzane buty

mięso

- spożywane zazwyczaj suszone

serce

- wykorzystywane w medycynie tybetańskiej

ogon

- wykorzystywany do praktyk religijnych

odchody jaka

- po wysuszeniu służą jako opał

Udomowiony jak

Nomadzi tybetańscy

Jak

problemy ekologiczne – karczowanie lasów we wschodnim Tybecie, rabunkowe gospodarowanie bogactwami naturalnymi, kłusownictwo

Drong (dziki jak) - najbardziej charakterystyczne zwierzę zamieszkujące Wyżynę Tybetańską. Dziki jak jest o wiele większy od domowego: długość ponad 3 m, wysokość 2 m. Jest gatunkiem zagrożonym, żyje tylko parę okazów na płaskowyżach Tybetu. Udomowiony jak lub dzo (krzyżówka jaka z bykiem) jest natomiast bardzo szeroko spotykany. Są to zwierzęta doskonale znoszące wysokość powyżej 3000 m n.p.m., bardzo dobrze tolerują niskie temperatury, huraganowe wiatry, śnieżne burze.

Bharal (niebieska owca) - budową przypomina owcę. W zimie u młodych i dorosłych osobników sierść zmienia kolor na niebieski z widocznie białym podbrzuszem. Obie barwy oddzielone są ciemniejszym pasem. Prowadzi dzienny tryb życia. Żywi się głównie trawą i ziołami.

Cziru (antylopa tybetańska) - **endemit Wyżyny Tybetańskiej**. Występuje na wysokościach 3700-6000 m n.p.m. Cziru jest gatunkiem stadnym. Stada mogą liczyć od 5 do 1000 osobników. Dawniej był to gatunek bardzo liczny. Obecnie szacuje się, że pozostało mniej niż 75 tys. osobników. Populacja cziru jest zagrożona na skutek utraty siedlisk oraz nielegalnych polowań. Z sierści cziru pozyskiwana jest wlna shahtoosh charakteryzująca się wyjątkową miękkością.

endemit, gatunek endemiczny – organizm (roślina lub zwierzę) unikalny dla jakiegoś obszaru, niewystępujący w naturze nigdzie indziej

Saa (pantera śnieżna) - zamieszkuje stepy, lasy i góry do 6000 m n.p.m. w lecie i ok. 600 m n.p.m. w zimie. Poza okresem godowym prowadzi samotniczy tryb życia. Jest bardzo czujna i ostrożna. To jeden z najsłabiej poznanych gatunków. Do głównych zagrożeń należą: rozproszenie populacji, handel futrami oraz wykorzystywanie ich kości w chińskiej medycynie.

Czerwona panda – prowadzi nocny tryb życia i jest zwierzęciem wszystkożernym, jednakże pokarm roślinny jest podstawą jej żywienia. Ubarwienie: rdzawe lub rdzawobrazowe, pysk, policzki i końce uszu białe, na ognie ciemniejsze pierścienie, koniuszek ogona puszysty i ciemny, łapy i brzuch ciemniejsze od reszty ciała.

Na malowidłach tybetańskich często pojawiają się różnorodne zwierzęta, również mitologiczne.

BUDDYZM TYBETAŃSKI

Tybetańska sztuka, kultura i religia są bardzo silnie powiązane ze specyficzną przyrodą Wyżyny Tybetańskiej. Już wczesne wierzenia jej mieszkańców bogate są w opowieści o bogach, demonach i duchach zamieszkujących odległe pasma górskie, liczne jeziora i rzeki. Odzwierciedla to sposób, w jaki Tybetańczycy patrzą na świat. Wszystko jest ze sobą powiązane i nic nie istnieje oddzielnie. Pierwszą religią był **bon**. Obecnie większość Tybetańczyków wyznaje **buddyzm tybetański**, który zaczął rozwijać się w Tybecie od XVI wieku. **Buddyzm** dla Tybetańczyków jest czymś więcej niż tylko systemem wierzeń. Zmienił on całą kulturę tybetańską, przenikając każdy aspekt codziennego życia.

Bon – przedbuddyjska religia Tybetu. Istnieje do dziś i jest praktykowana również wśród uchodźców tybetańskich w Indiach i Nepalu.

Buddyzm – jedna z największych religii na Wschodzie, zrodzona na Półwyspie Indyjskim, stamtąd rozprzestrzeniła się na północ i południowy wschód, aby z czasem dotrzeć również do Tybetu, Chin, Korei, Japonii, Cejlonu, Półwyspu Indonezyjskiego, Indonezji, a dzisiaj również do świata Zachodu. Istotą buddyzmu jest odrzucenie uczucia gniewu oraz rozwijanie miłości i współczucia dla wszystkich istot. Praktyka buddyzmu wiąże się z uwolnieniem od strachu przed chorobą, śmiercią i przemijaniem oraz wyzbyciem się przywiązania do rzeczy i potrzeby gromadzenia ich. Ostatecznym celem jest odnalezienie prawdziwej natury umysłu dzięki praktykom buddyjskim, m.in. poprzez medytację, wymagającą odpowiedniego przygotowania.

cztery szlachetne prawdy – podstawa buddyjskiej doktryny:

1. prawda o uniwersalności cierpienia
2. prawda o jego przyczynie, którą jest pragnienie
3. prawda o istnieniu stanu poza cierpieniem, zwanego nirwaną
4. prawda o drodze prowadzącej do tego stanu

„Religia nigdy nie powinna stawać się źródłem konfliktu, kolejnym czynnikiem podziału ludzkiej społeczności. Ja sam, powodowany głębokim szacunkiem dla wkładu, jaki mogą wnieść w szczęście ludzkości inne wyznania, uczestniczyłem w obrzędach innych religii i za przykładem wielu dawnych i współczesnych tybetańskich lamów nadal przyjmuję nauki pochodzące z tak różnych tradycji jak to możliwe” – słowa Dalajlamy Tenzinga Gjatso.

Buddyzm tybetański – charakteryzuje się rozbudowaną stroną rytualną oraz szczególną rolą duchowieństwa, czyli lamów.

Koło Życia jest ważnym symbolem buddyzmu tybetańskiego.

TRZY DROGI BUDDYZMU

Hinajana, czyli „Mały Wóz” – praktykujący koncentruje się głównie na unikaniu szkodliwych działań oraz korzysta z medytacji uspokajających umysł. Celem jest uwolnienie samego siebie od cierpienia i niewiedzy. Budda jest wzorem doskonałości. Nauki tej drogi praktykowane są dzisiaj przede wszystkim na Ceylonie, w Tajlandii, Birmie, Laosie, Kambodży, głównie przez mnichów i mniszki.

Mahajana, czyli „Wielki Wóz” – podstawę tego kierunku stanowi mądrość oraz miłość i współczucie dla wszystkich istot. Celem jest uwolnienie wszystkich istot od cierpienia i niewiedzy, doprowadzenie do stanu buddy. Te nauki rozprzestrzeniły się przede wszystkim w Chinach, Wietnamie, Korei, Japonii, Indonezji.

Wadžrajana, czyli „Diamentowy Wóz” – zwany również Diamentową Droga, ma ten sam cel co Mahajana. Praktykujący stosują jednak szczególne metody. Diamentowa Droga opiera się na poglądzie, że każdy jest już buddą, tylko jeszcze tego nie rozpoznał. Zgodnie z tym, stan buddy jest naszą wrodzoną naturą. Praktyka polega zatem na tym, by działać jak Budda, aż do momentu, kiedy się nim wreszcie staniemy. Nauki te głównie rozwijały się w Tybecie, Nepalu, Bhutanie i Mongolii.

Kamienie mani

Strażnicy Stron Świata

FLAGI MODLITEWNE

W języku tybetańskim flagi modlitewne określa się mianem "Lung ta", co w dosłownym tłumaczeniu oznacza "powietrzny koń". Koń w kulturze tybetańskiej jest symbolem przemierzania się, wolności i podróży. Modlitwy ofiarowane na flagach miały docierać do czujących istot z taką łatwością, jak czynił to wędrowiec podróżujący na koniu. Według podań buddyzmu tybetańskiego, zapisane na flagach modlitwy są przenoszone przez wiatr w cztery strony świata. W ten sposób moc modlitwy dociera wszędzie, tak samo jak podmuchy wiatru, niosąc życzenie wyzwolenia wszystkich czujących istot od cierpienia.

Symbolika kolorów jest typowa dla większości buddyjskich przekazów: **kolor niebieski to energia, zielony - aktywność, żółty - mądrość, biały - pokój, czerwony - moc.**

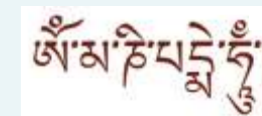
MŁYNEK MODLITEWNY

Walec na obrotowej osi z wypisanymi na powierzchni **mantrami** i modlitwami. Używany jest podczas modlitwy lub medytacji. Najczęściej jest w formie dostosowanej do noszenia w dłoniach lecz często wbudowany jest w ściany świątyń lub mury je okalające. Wygrawerowana jest na nim mantra **OM MANI PADME HUM**. Zapisana jest ona też wewnątrz młynka, na zwoju papieru. Często oprócz niej w młynku są zawarte też inne modlitwy (sutry). Według wierzeń obrócenie młynka równe jest wyrecytowaniu mantry lub sutry w nim zawartych. Wszystkie te modlitwy mają przynosić pomyślność i wolność od cierpienia wszystkim żywych istot. Zawsze należy obracać młynek zgodnie z ruchem wskazówek zegara.

Mantra – przekazywane przez tradycję grupy sylab, wypowiadane w myśli lub na głos w trakcie praktyk religijnych w hinduizmie i buddyzmie.

OM MANI PADME HUM

OM - starożytna indyjska inwokacja do Najwyższej Rzeczywistości
MANI - klejnot, diament
PADME - w lotosie
HUM - jest wezwaniem mocy

Mantra w prostym przekładzie językowym oznacza więc: "zaprawdę klejnot spoczywa w kwiecie lotosu". Można to interpretować w ten sposób:

1. Lotos jest umysłem, klejnot zaś wiedzą w nim zawartą.
2. W lotosie, który jest światem, istnieje cenny klejnot, którym jest nauka (dharma) Buddy.

Lotos – symbol wielkiej czystości, oczyszczenia, a także pierwiastka kobiecego i kojarzonej z nim pierwotnej mądrości. Tybetańczycy zawsze przedstawiają buddów na kwiatkach lotosu.

Kamienie mani, maniczne – skały z wrytą na nich mantrą **OM MANI PADME HUM**

Strażnicy – potężne istoty wspierające buddyzm i dobro na ziemi, z reguły oświecone (rozpoznać to można po trzecim oku na ich czołach); często są to demony pokonane przez mistrzów i związane przysięgą wierności Dharmie.

Strażnicy Stron Świata

Strażnik Południa – strzeże ludzkiego dobrobytu, zwyczajnie ignorancję. Ma niebieskie ciało, w rękę trzyma miecz. Strażnik Zachodu – widzący wszystko. Ma ogniste czerwone ciało, w dłoni trzyma małą stupę. Strażnik Północy – najważniejszy spośród Strażników. Ma żółte ciało. W rękach trzyma szarfę zwycięstwa. Strażnik Wschodu – obrońca sprawiedliwości i prawa. Często ukazuje się jego ciało w kolorze bieli. Gra na lutni.

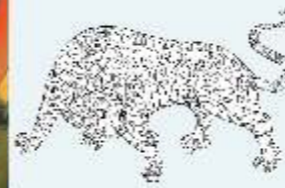
ŻYCIE BUDDY

Narodziny i życie w pałacu

Wędrownie życie, nauczyciele, asceza

Narodziny i życie w pałacu

Twórcą buddyźmu był Siddhartha, bardziej znany jako Gautama (potomek Gotamy), Siakjamuni (pustelnik z rodu Siakjów), ale przede wszystkim jako Budda (Przebudzony, Oświecony).

Pochodził on z rodu Siakjów, a urodził się około 560 r. p.n.e. u podnóża Himalajów, na terenie dzisiejszego południowego Nepalu. Narodzinom historycznego Buddy towarzyszyły szczególne znaki, a jego rodzice otrzymali następującą przepowiednię: „**Jeśli chłopiec nie zetknie się z cierpieniem tego świata, będzie wielkim władcą i spełni wszystkie wasze życzenia. Jeżeli jednak odkryje cierpienie i zrozumie czym ono jest, porzuci poszukiwanie chwilowego szczęścia i ukaże światu całkowicie nową naukę**”.

Rodzice postanowili wówczas, że będą wychowywać syna w ciepłarnianych i sztucznych warunkach pałacowego życia. Młody książę dorastał w luksusowym świecie, cieszył się życiem, w końcu ożenił się i założył rodzinę.

Wędrownie życie, nauczyciele, asceza

Beztróskie życie trwało do dwudziestych dziewiątych urodzin. W czasie potajemnych wycieczek w towarzystwie przyjaciela, poznał inną stronę życia. W ciągu trzech kolejnych dni zobaczył człowieka ciężko chorego, starca i zmarłego. Nagle zrozumiał, że radości, piękno, siła i młodość przemijają. Następnego dnia przyniósł kolejne doświadczenie. Zobaczył człowieka siedzącego w głębokiej medytacji, spokojnego i szczęśliwego. **Zrozumiał wtedy, że prawdziwą wolność znaleźć można tylko we własnym umyśle.** Postanowił porzucić pałac i książęce luksusy. Obciął długie włosy, znak szlachetnego pochodzenia i wyruszył na spotkanie najlepszych mistrzów duchowych tamtych czasów. Nauka przychodziła mu bardzo łatwo i szybko, i często prześcigał swych nauczycieli.

Oświecenie

Wędrując w poszukiwaniu prawdy, pewnego dnia usiadł w cieniu słynnego później drzewa bodhi, pod którym spędził sześć dni i nocy w głębokiej medytacji. Siódmego dnia o świcie, w dniu majowej pełni księżyca i swoich 35 urodzin osiągnął **oświecenie**. Od tej pory nazywał siebie **Buddą, czyli Przebudzonym**. W lesie niedaleko Benares (Varanasi) spotkał swoich pięciu dawnych towarzyszy. Gdy zbliżyli się do niego, zafascynowała ich promieniująca od niego moc i zrozumieli, że stało się z nim coś szczególnego. Zaciekawieni poprosili go o wyjaśnienia. Tak oto Budda udzielił pierwszych nauk, wyjaśniając czym jest cierpienie i skąd się bierze oraz jakie są metody prowadzące do stanu radości i mądrości pozbawionego cierpienia, czyli do wyzwolenia i oświecenia.

Wzywając ziemię na świadka swego oświecenia, Budda dotknął jej palcami prawej dłoni. Posażki ukazują go często właśnie w tym geście. Jest on symbolem opartych na mądrości i współczuciu działań Buddy dla pożytku wszystkich istot.

Nauki

Od tej chwili przez 45 lat Budda wędrował przez północne Indie udzielając nauk zwanych dhammą. Otaczało go zawsze wielu uczniów, którzy wędrowali razem z nim. Ich wspólnota nazwana została sangą. Wkrótce w skład sangi weszły także kobiety, którym Budda również udzielał nauk i mnisich święceń. Nowa nauka rozprzestrzeniła się szybko w północnych Indiach. Nauki otrzymywał każdy, kto był rzeczywiście zainteresowany. Gdy Budda umierał w małej wsi Kuszinagar w wieku 80 lat, podczas majowej pełni księżyca, jego ostatnie słowa brzmiały: „Teraz mogę umrzeć szczęśliwy. Nie zatrzymałem ani jednej nauki w zamkniętej dłoni. Dałem wam wszystko, co może wam pomóc”. A na samym końcu dodał: „Nie wierzcie w ani jedno moje słowo tylko dlatego, że wypowiedział je Budda. Sprawdzajcie, czy zgadza się z waszym doświadczeniem. Sami bądźcie sobie światłem przewodnim.”

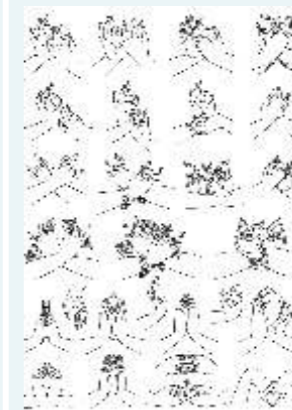

Co znaczy słowo „budda”?

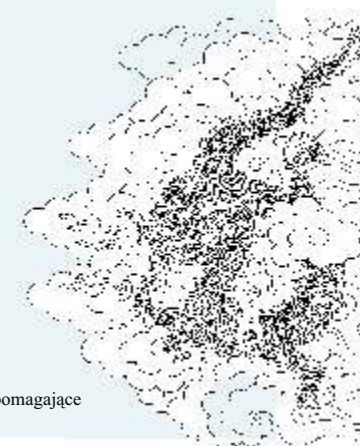
Budda oznacza „przebudzony”.

Słowo to ma trzy znaczenia:

1. **historyczny Budda** – Siddhartha Gautama Siakjamuni;
2. **stan buddy** (bycie buddą) oznacza pełne rozwinięcie możliwości umysłu, jak np. nieustraszoneści, radości, miłości, mądrości. Stan buddy jest źródłem, z którego pochodzą wszyscy buddowie przeszłości i przyszłości, w tym m.in. historyczny Siddhartha;
3. **budda**, którym może zostać każdy – słowo to oznacza stan wewnętrzny, który na najgłębszym poziomie właściwy jest każdej czującej istocie, bez względu na to czy o tym wie, czy też nie. Osiągnięcie tego stanu jest celem praktyki buddyjskiej. Buddą nazywamy więc każdą istotę, która osiągnęła oświecenie.

Mudry to specjalne układy dłoni i palców wspomagające min. medytację.

Dalajlama XIV

W KRAJNIE LAMÓW I KLASZTORÓW

Lama – tybetański mnich

Mandala

stupa Kumbun w Gjance

Stupa Boudhamath – centrum buddyzmu tybetańskiego w Nepalu

„Dopóki trwa przestrzeń.
I dopóki pozostają czujące istoty
Obym trwał i ja
By rozpraszać nędzę świata”

Jego Świątobliwość XIV Dalajlama Tenzing Gjatso - według buddyzmu tybetańskiego jest jednym z tulku – istotą, która po śmierci wybiera swoje kolejne wcielenie. Dalajlamowie przepowiadają za życia, gdzie narodzi się ich następcą. Zgodnie z tybetańską filozofią jest tylko jeden dalajlama, a kolejne numery oznaczają jedynie kolejne wcielenia tej samej osoby. Od 1391 r. funkcję wybranego przywódcy Tybetańczyków pełniło 14 dalajlamów. Obecnie panujący Dalajlama XIV, urodzony w 1935 r., został uznany za kolejnego władcę, kiedy miał 2 lata. Za swą niestrudzoną walkę o pokój na świecie i wolność Tybetu w 1989 r. otrzymał pokojową Nagrodę Nobla.

młodzież tybetańska

Mandala – rysunek, obraz lub konstrukcja przestrzenna z różnokolorowego piasku, służąca jako podpora dla oczu medytującego lub jako święty przedmiot w świątyni; zazwyczaj poświęcona jednemu bóstwu lub określonej grupie bóstw medytacyjnych. Mandala chroni przed złymi wpływami, ukazuje schemat struktury całego wszechświata i zróżnicowanie rzeczywistości.

Rysunek mandaliczny stanowi podstawę fundamentów budowli sakralnych, takich jak stupy czy świątynie.

Stupy w Tybecie nazywane są czortenami.

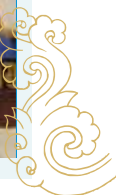
Stupa Kumbun w Gjance w południowym Tybecie, swoją architekturą zadziwia do dziś. Zbudowana jako trójwymiarowa manadala, jest symbolicznym odzwierciedleniem wszechświata i zachodzących w nim relacji. Budowla ma sześć piętér, na każdym znajdują się wizerunki buddów i bodhisattwów.

Bodhisattwa – ten, kto rozwija oświecony umysł. Istota, która osiągnęła oświecenie, ale wrocila na ziemię, aby pomagać wszystkim potrzebującym. To inaczej każda miłosierna i dobroczynna istota.

Świątynia Jokhang (czyt. Dżokang) w Lhasie jest jednym z najświętszych miejsc buddystów. Przechowywana jest w niej jedna z najcenniejszych tybetańskich świętości – posąg 12-letniego Buddy.

Oczy buddy na harmice stupy Kumbun w Gjance

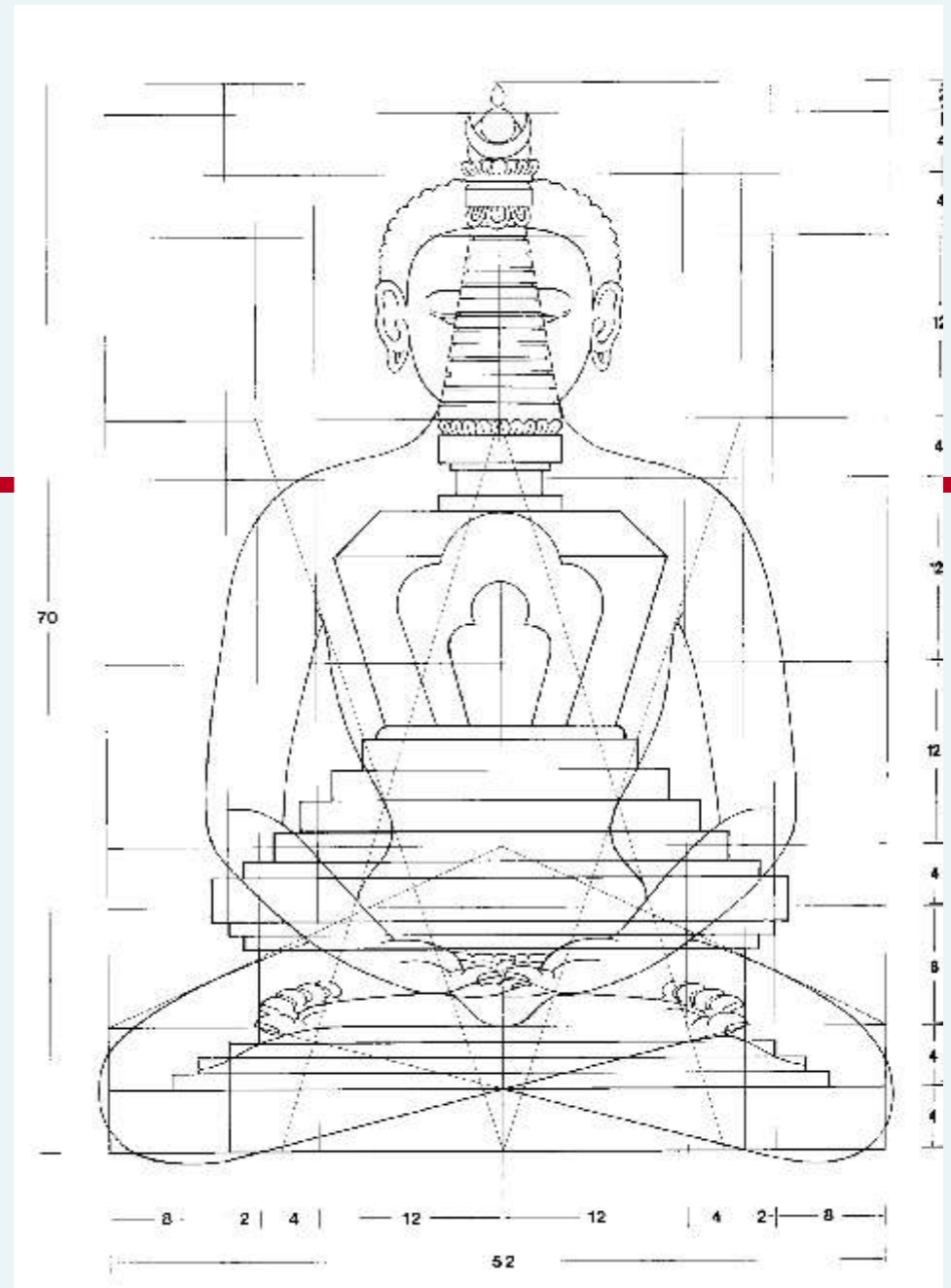
Pałac Potala

Pałac Potala – zimowa rezydencja dalajlamów, której nazwa pochodzi od sanskryckiego słowa oznaczającego „górze Buddy”. Dla Tybetańczyków jest miejscem kultu i celem religijnych wędrówek. Od 1959 roku przekształcona w muzeum. Potala stanowi labirynt malowniczych galerii, drewnianych i kamiennych schodków, oraz bogato udekorowanych pokoi modlitwy, mieszczących prawie 200 tys. bezcennych figurek. Rozległa budowla ma ponad 1000 pokoi. Apartamenty prywatne dalajlamy znajdowały się wysoko pod szczytem budynku. W Białym Pałacu mieściły się biura rządowe, pomieszczenia dla mnichów oraz szkoła zakonna.

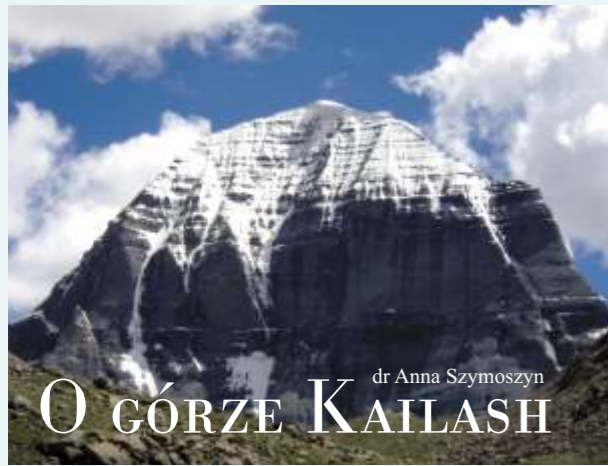
Pamiętaj! Przed wejściem do świątyni buddyjskiej zawsze należy ściągnąć obuwie.

Wnętrza świątyni tybetańskich

Budowla stupy odnosi się do postaci siedzącego na tronie i medytującego Buddy.

O GÓRZE KAILASH

dr Anna Szymoszyn

Hinduiści wierzą, że góra Kailash jest siedzibą boga Śiwy.

Od tysięcy lat ludzie oddają cześć różnym punktom w krajobrazie, takim jak góry, jeziora, źródła, drzewa czy głązy. Traktują te miejsca jako święte, obdarzone nadnaturalną mocą lub jako bóstwa same w sobie. Często uważają, że są to siedziby bóstw lub duchów, lub że miejsca te są przez nie nawiedzane. Jednym z najbardziej znanych takich miejsc w przyrodzie jest góra położona w Zachodnim Tybecie w pasie górskim Kang Ti-se Shan. Jej indyjska nazwa brzmi Kailash (Kailaśa, Kailas). Tybetańczycy nazywają ją Kang Rinpoche, co oznacza "Śnieżny Klejnot". Tybetańscy i himalajscy wyznawcy tybetańskiej religii bon nazywają ją Ti-se. Góra ta posiada wiele nazw i tytułów. Najczęściej nazywana jest po prostu górą Kailash. Wznosi się na 6714 m n.p.m. i ma oryginalny kopulasty kształt, rzadko spotykany w Himalajach i Tybecie. Jest uważana za jedną z najświętszych gór na ziemi, a narody zamieszkujące Półwysep Dekan, Himalaje, Karakorum i Tybet oddają jej cześć od prawie 2000 lat. Cały obszar wokół góry oraz dwa jeziora położone na południe od niej: Manasarowar i Raksas, są traktowane jako święte. Od stuleci ludzie wyznający takie religie, jak hinduizm, dżajнизм, buddyzm i bon pielgrzymują do góry Kailash i jeziora Manasarowar, idąc pieszo przez cały Tybet, albo pokonując niebezpieczne przełęcze himalajskie, by dostać się do Tybetu.

Dla Tybetańczyków jest to jedno z najświętszych i najważniejszych miejsc w ich ojczyźnie. Uważają, że Kang Rinpoche – jak nazywają górę - to wizytówka prawdziwego Tybetu. Jest nie tylko religijnym, ale także narodowym symbolem ich ojczyzny. Dlatego od prawie sześćdziesięciu lat – odkąd Tybet jest okupowany przez Chiny - komunistyczne władze Chin starają się ograniczać Tybetańczykom dostęp do tej góry, po to, by to święte miejsce straciło dla Tybetańczyków swoją narodową symbolikę i nie kojarzyło się im z wolną ojczyzną, wolnością religijną, poszanowaniem praw człowieka i demokracją.

Corocznie pielgrzymi z Tybetu i z Indii okrążają górę Kailash oraz jezioro Manasarowar. Przejście to zwane jest parikrama.

Obecnie góra oraz obszar wokół niej jest także odwiedzany przez turystów i podróżników z całego świata, głównie z Europy i Ameryki. Jest wśród nich wielu buddystów, którzy przybywają do góry jako pielgrzymi, by oddać jej cześć – tak jak Tybetańczycy i mieszkańcy Indii.

Obraz góry i jej nazwa są tak popularne, że nie tylko w Azji, ale także na innych kontynentach, można spotkać instytucje religijne, kulturalne, hotele, restauracje, firmy, zespoły muzyczne, księgarnie i placówki kulturalno-oświatowe wykorzystujące nazwę Kailash (Kailas) i wizerunek góry na swoich szyldach i stronach internetowych.

Badania naukowe zajmujące się Tybetem i Himalajami prowadzone są na całym świecie przez różnych specjalistów: geografów, geologów, zoologów, botaników, historyków, językoznawców, religioznawców, muzykologów, ekonomistów, politologów oraz etnologów, zwanych też antropologami kultury. Tych, którzy specjalizują się w zagadnieniach związanych z Tybetem i Himalajami nazywa się ogólnie azjanistami lub tybetologami. Tybetologami nazywa się przede wszystkim językoznawców, którzy znają języki tybetańskie i tłumaczą oraz interpretują teksty tybetańskie.

Badania antropologiczne dotyczące ludności zamieszkującej Tybet i Himalaje oraz ich kultur, religii i problemów społecznych, ekonomicznych i politycznych prowadzone są od kilkunastu lat w kilku ośrodkach naukowych w Polsce: w Poznaniu (Uniwersytet Adama Mickiewicza oraz Polska Akademia Nauk), w Warszawie (Uniwersytet Warszawski), na Uniwersytecie Wrocławskim i Szczecińskim.

Dział Kultur Pozaeuropejskich Muzeum Miejskiego w Żorach, reprezentowany przez mgr Anitę Czerner, współpracuje z etnologami z Poznania - z Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk (dr Anna Szymoszyn i dr Rafał Beszterda) oraz z Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Adama Mickiewicza (dr Paweł Jessa, dr Przemysław Hinca, mgr Natalia Bloch), a także z Uniwersytetu Szczecińskiego (dr Natalia Maksymowicz) i Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej w Warszawie (dr Joanna Jessa). Wszystkie te osoby przeprowadzały etnologiczne badania terenowe w Tybecie i Himalajach w ramach projektu naukowego dr Anny Szymoszyn, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Projekt rozpoczął się w 2007 roku i zakończył się w 2010 r. opublikowaniem wyników badań nad kultem góry Kailash w Azji.

Natalia Bloch

HISTORIA UCHODŹSTWA TYBETAŃSKIEGO

Pewnej marcowej nocy 1959 roku młody **XIV Dalajlama** zamienił mnisie szaty na żołnierski mundur i futrzaną czapę, przewiesił przez plecy karabin i zdjął okulary. Tak przebrany, w asyście członków rządu i pod eskortą wojowniczych partyzantów ze wschodniego Tybetu, opuścił zajęty przez komunistyczne Chiny kraj, by na uchodźstwie, jako wolny człowiek, reprezentować swój naród i pozyskiwać międzynarodowe poparcie dla tzw. sprawy tybetańskiej.

Miało to miejsce prawie 10 lat po zajęciu Tybetu przez Chiny, gdy Tybetańczycy wiedzieli już, że nie są w stanie żyć pod komunistycznym reżimem i przeprowadzili ogólnonarodowe powstanie, w rezultacie którego śmierć poniosło kilkadziesiąt tysięcy ludzi.

Za dalajlamą ruszyła pierwsza wielka fala uchodźców, licząca ponad 80 tysięcy osób. Część z nich osiedliła się w sąsiadujących z Tybetem od strony południowej Nepalu i Bhutanie, zdecydowana większość jednak w Indiach, które udzieliły uciekinierom azylu, dając początek uchodźstwu tybetańskiemu.

Byli to głównie pozbawieni ziemi chłopci, koczownicy, mnisi i partyzanci. Wędrowali przez ośnieżone Himalaje, pokonując przełęcze położone na wysokości 6 tys. m n. p. m., pełne zwłok osób zagnadzonych lub zamrzniętych na śmierć. Tych, którzy dotarli do Indii, umieszczono w dwóch obozach przejściowych, gdzie brakowało wody pitnej, jedzenia i odpowiednich urządzeń sanitarnych. Drastyczna zmiana klimatu i diety doprowadziły do wybuchu licznych epidemii. Uchodźcy umierali masowo na choroby, których wcześniej nie znali: cholera, malarię, żółtaczkę zakaźną i gruźlicę.

Następnie rząd indyjski przydzielił Tybetańczyków do pracy przy budowie dróg wojskowych w himalajskich regionach Indii. Praca ta była bardzo ciężka, wykonywana przez cały dzień za niewielką zapłatę, także przez dzieci, jeżeli tylko były już na tyle duże, że mogły podnieść kamień. Noce uchodźcy spędzali w namiotach stawianych wzdłuż powstających dróg.

Niemożliwe jest dziś określenie dokładnej liczby ofiar wśród uchodźców tybetańskich, jakie pociągnął za sobą okres adaptacji w Indiach. Ale, jako ludzie przywykli do niezwykle surowych warunków klimatycznych i geograficznych, mieli silne organizmy. Ci, którzy przetrwali, zadziwili nawet miejscowych chłopów indyjskich swoją zaradnością i pomysłowością w dziedzinie uprawy roli, a mnisi upowszechnili wiedzę o buddyzmie tybetańskim na całym świecie.

Od roku 1960 główną siedzibą dalajlami i Rządu Tybetańskiego na Uchodźstwie oraz wszystkich ważniejszych organizacji pozarządowych jest Dharamsala – niewielka osada w północno-zachodnim stanie Himacchal Pradeś. Obecnie na obszarze Indii – w 76 społecznościach skupionych i rozproszonych – żyje ponad 85 tysięcy uchodźców tybetańskich. Druga pod względem wielkości diaspora (czyli grupa uchodźców) zamieszkuje Nepal – prawie 14 tysięcy, następna – Bhutan: 1600 osób. Na Zachodzie największa grupa uchodźców tybetańskich mieszka w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (około 7 tysięcy) oraz w Europie (ponad 2 tysiące), z czego najwięcej w Szwajcarii – 1600 osób. Poza tym, Tybetańczyków można spotkać w Japonii, Nowej Zelandii, Afryce, a nawet w Polsce!

Po przybyciu do Indii dalajlama wyznaczył swemu rządowi trzy główne cele: pomoc uchodźcom w zaadaptowaniu się w nowych warunkach, odzyskanie niepodległości Tybetu i ochrona tybetańskiej kultury.

Dziś – po prawie 50 latach – obozy uchodźców tybetańskich w Indiach przypominają małe miasteczka. W każdym jest biuro przedstawiciela rządu z Dharamsali, klasztor, szkoła, przychodnia lekarska, dom opieki nad osobami starszymi, zakład tradycyjnego rzemiosła, kilka sklepików i restauracji. Wielu uchodźców uprawia ziemię, większość utrzymuje się jednak z handlu. Dorasta już drugie pokolenie Tybetańczyków urodzonych poza ojczyzną, którzy nigdy nie widzieli Tybetu na własne oczy. Uczą się o nim z książek, tak jak Wy :)

Od samego początku najważniejszą sprawą dla dalajlami i jego rządu na wygnaniu była troska o dzieci. Pierwszy żłobek dla tybetańskich sierot powstał już w dwa tygodnie po przybyciu dalajlami do Dharamsali. Bywało, że jedną sypialnię dzieliło 120 dzieci – by mogły się pomieścić, spały po pięcioro, sześcioro w poprzek łóżeczek. Pierwszą instytucją powołaną do życia przez uchodźców tybetańskich była właśnie szkoła.

Karta Tybetańczyków na Uchodźstwie (tybetańska konstytucja) gwarantuje każdemu dziecku prawo do nauki, dlatego też rząd tybetański stara się, aby żaden mały uchodźca nie był dyskryminowany pod względem dostępu do edukacji. Za możliwość chodzenia do szkoły nie trzeba nic płacić.

Obecnie na uchodźstwie działają 84 szkoły, w których uczy się łącznie 30 tysięcy dzieci. Wyróżnia się wśród nich dwa rodzaje: szkoły dzienne i szkoły stacjonarne. Pierwszy rodzaj szkół przypomina nasze polskie – uczęszczają tam dzieci uchodźców mieszkających w obozach.

Szkoły stacjonarne są przeznaczone dla dzieci osieroconych lub pochodzących z bardzo biednych rodzin, a przede wszystkim dla tych, które uciekły z Tybetu – pieszo przez wysokie Himalaje – aby móc uczyć się we własnym języku, co jest niemożliwe w ich kraju. Każdego roku ucieka z Tybetu do Indii około 3 tysięcy osób – najliczniejszą grupę wśród uciekinierów stanowią właśnie dzieci. Łatwo je rozpoznać wśród innych uczniów – mają zarumienione od mroźnego wiatru i ostrego słońca policzki, jakby namalowane czerwoną kredką; czasem nie mają kilku palców u rącek bądź stóp, bo odmroziły się podczas ucieczki przez ośnieżone góry. W szkołach stacjonarnych, nazywanych Tybetańskimi Wioskami Dziecięcymi, spędzają długie lata z dala od rodziców i krewnych. Dzięki pomocy ludzi z Zachodu, mają zapewnione bezpłatne zakwaterowanie, jedzenie, odzież, pomoce naukowe i opiekę medyczną.

Natalia Bloch

HISTORIA UCHODZSTWA TYBETAŃSKIEGO C.D.

HISTORIA POWSTANIA BCH

Szkoły tybetańskie mają bardzo trudne zadanie do wykonania. Z jednej strony muszą przekazać uczniom wiedzę o współczesnym, nowoczesnym świecie, tak by mogli oni bez problemu znaleźć pracę. Mali Tybetańczycy uczą się więc matematyki, biologii i geografii – tak samo, jak dzieci w Polsce, tyle że w języku angielskim, jako że jest to najbardziej uniwersalny język świata. Z drugiej strony jednak, dzieci tybetańskie spędzają wiele godzin, studiując własny język, historię, religię, pieśni i tańce. Spoczywa na nich obowiązek ocalenia kultury tybetańskiej, tak by w przyszłości mogli nauczyć swoje dzieci, jak być Tybetańczykami.

Natalia Bloch – ukończyła politologię i dziennikarstwo; laureatka Dziennikarskiej Nagrody Amnesty International za najlepszy artykuł prasowy roku 2004 poświęcony problematyce praw człowieka za reportaż „Nie jesteśmy Buddami” zamieszczony w „Pulsie Świata”; obecnie doktorantka w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

BCH – tybetański dom dziecka, położony w indyjskiej wsi Dolanji w Zachodnich Himalajach.

Po zajęciu Tybetu Centralnego i Zachodniego przez Chiny wielu Tybetańczyków uciekło do Nepalu i Indii, wśród nich także rodziny wyznające starą, tradycyjną religię tybetańską zwaną bon, która przez wieki wymieszała się z buddyzmem.

Główny nauczyciel szkoły bon w Tybecie, Lopon Sangye Tenzin Rinpoche (czyt.: lopon sandzie tenzin rinpoche) uzyskał od Dalajlamy XIV – głowy Tybetańskiego Rządu Na Uchodźstwie - oraz od Rządu Indyjskiego Jawaharlala Nehru pozwolenie na osiedlenie się w Stanie Himachal Pradesh (czyt.: himaçal pradeś) w Indiach we wsi Dolanji (czyt.: dolandzi). Na przełomie lat 1966/1967 Lopon Sangye Tenzin Rinpoche otrzymał od władz lokalnych ziemię na terenie i wokół wsi Dolanji, którą wykupił od miejscowych właścicieli dzięki pomocy Fundacji Katolickiej.

Tybetańczycy wyznania bon zaczęli przybywać z różnych stron Indii i Nepalu oraz z Tybetu i osiedlać się w Dolanji. W ten sposób w latach 60-tych powstał jedyny obóz uchodźstwa tybetańskiego przeznaczony wyłącznie dla wyznawców bon. Celem była opieka nad nimi, integracja i przetrwanie unikatowej kultury, która na pewno zanikłaby wśród pozostałych uchodźców tybetańskich, w przeważającej części – buddyjskich.

W 1983 r. głowa klasztoru Menri w Dolanji, zdając sobie sprawę, że dzieci uchodźców rozsiąanych po Himalajach praktycznie pozbawione są edukacji, a tym bardziej tradycyjnego nauczania religii bon, założył hostel dla chłopców, zwany Bon Children's Welfare Centre (BCWC). Pierwsza grupa dzieci liczyła 30-40 chłopców.

Początkowo wiele dzieci w BCWC było sierotami lub półsierotami z najbardziej wesołych himalajskich w Indiach i Nepalu oraz z Tybetu. Hostel spełniał wtedy głównie rolę sierocińca. Obecnie

rodziny bonpo odsyłają tam swoich synów w celu przygotowania do życia klasztorowego, niezależnie od sytuacji rodzinnej i statusu majątkowego. Chłopcy uczą się w miejscowej rządowej szkole indyjskiej dla Tybetańczyków – Central School for Tibetans at Dolanji. Popołudniami uczą się w klasztorze modlitw, rytuałów i historii bonpo. Uczestnicząc we wszystkich ceremoniach religijnych bezpośrednio poznają swoją tradycję. Większość z tych chłopców posiada indywidualnych sponsorów z Zachodu, którzy płacą na ich edukację. Sponsorami BCWC są na ogół wyznawcy religii bon, dla których pomoc w przygotowaniu chłopca do życia klasztorowego jest wysoce cenioną religijną zasługą. Obecnie w BCWC mieszka ponad 180 dzieci w wieku od 3-4 lat do 18-19. Kiedy opanują pamięciowo przewidzianą partię materiału i wykażą się umiejętnością przed nauczycielem religii, przechodzą do następnej klasy. Dzięki coraz liczniejszym dotacjom finansowym od sponsorów wybudowano w 2001 roku nowe pomieszczenia dla dzieci, plac do gry – głównie w krykieta, oraz utworzono bibliotekę.

Sierociniec Bon Children's Home

W 1988 roku Dalajlama XIV wizytował osiedle Dolanji i przychylił się do prośby przeora klasztoru Menri, by rozszerzyć działalność miejscowej szkoły z zaledwie pięciu klas do ośmiu. Od 2004 roku szkoła posiada 10 klas. Równocześnie głowa klasztoru Menri wyznaczył lamę Nyima Dakpa Rinpoche (czyt.: nima dakpa rinpoche) do założenia sierocińca dla chłopców i dziewcząt pozbawionych rodziców i z rodzin najuboższych pod nazwą **Bon Children's Home (BCH)**. Nyima Dakpa udał się w podróż po himalajskich wioskach bonpo i sprowadził pierwszą grupę 45 dzieci. W 2003 roku było już 217 dzieci, a do kwietnia 2004 około 270. Warunki życia w BCH są o wiele gorsze niż w BCWC z kilku przyczyn, z których najważniejszą to: większa ilość dzieci i mniejsza ilość sponsorów.

Dzieci uczęszczają do miejscowej szkoły i uczestniczą w uroczystościach świątecznych, poznając w ten sposób swoją rdzenną kulturę i religię. Kontakt z rodzinami mają sporadyczny ze względu na odległości i koszty. W ciągu roku przybywa od 20 do 60 nowych dzieci. System sprowadzania dzieci opiera się na regularnych kontaktach lamów z liderami wioskowych społeczności, w których mieszkają wyznawcy bon. Liderzy wybierają dzieci i w grupach przysyłają je do Dolanji. Od 2001 roku coraz więcej rodzin i liderów wioskowych wysłała dzieci do osiedla w obawie przed branką, jaką stosują partyzanci maostowscy w Nepalu.

Celem prowadzenia BCH jest przetrwanie i rozwój tradycji, języka i religii bon jako pierwotnej kultury Tybetu, będącej podstawą tożsamości tej społeczności, a także zapewnienie dzieciom wykształcenia umożliwiającego wyrwanie się z biedy społecznej i nędzy materialnej ich rodzin oraz przygotowanie nowego pokolenia działaczy na rzecz rozwoju społeczności lokalnych, z których pochodzą.

W Polsce pomoc dla dzieci z Dolanji rozpoczęto w 2001 roku, a od 2004 r. jest ona dość regularna. Do października 2005 r., 15 dzieci z obu sierocińców posiada polskich sponsorów indywidualnych. Ponadto jest kilku darczyńców przekazujących pieniądze na potrzeby ogólne. Wielu sponsorów stara się odwiedzać sierocińce w Dolanji. Wysyłane i przekazywane są także paczki z odzieżą, lekami, zabawkami itp. Dotychczas 5 wolontariuszy z Polski pomagali w sierocińcach w ramach swoich urlopów wakacyjnych. Sponsorzy indywidualni nawiązali osobiste relacje ze swoimi podopiecznymi, a niektórzy z nich planują zapraszać dzieci na wakacje do Polski, czy nawet na studia.

Działacze społeczni i sponsorzy w celu zintegrowania pomocy na rzecz dzieci z Dolanji założyli fundację pod nazwą Nyatri Fundacja Pomocy Dzieciom Tybetu.

Historia powstania NYATRI – Fundacji Pomocy Dzieciom Tybetu

NYATRI – Fundacja Pomocy Dzieciom Tybetu jest obecnie jedną z najaktywniej działających organizacji charytatywnych na terenie Bon Children's Home w Dolanji. Polacy pomagają dzieciom z Dolanji od 2001 roku. Fundacja Nyatri została zarejestrowana w lipcu 2005 roku. Fundację założyli i prowadzi ludzie, którzy od lat zawodowo bądź społecznie zajmują się problematyką tybetańską oraz sponsorują

dzieci z sierocińca. Wszyscy pracują wolontaryjnie, korzystając z prywatnego sprzętu, poświęcając swój czas i często wydatkując własne pieniądze.

Do marca 2008 roku Polacy wspierali comiesięcznymi stypendiami ponad 125 dzieci z BCH w ramach programu Adopcja Serca. Fundacja prowadzi także projekt edukacyjny, w ramach którego dwóch tybetańskich studentów – wychowanków BCH, studiowało w latach 2006-07 na polskich uczelniach. Fundacja dofinansowuje również codzienne potrzeby sierocińca: zakup żywności, odzieży, przyborów szkolnych. Ponadto wspiera różnego rodzaju inwestycje, m.in. zakup łóżek, materacy i pościeli, zakup i instalację generatorów prądu i baterii słonecznych. Fundacja stara się o to, by dzieci z BCH były szczęśliwe, dlatego zachęca Rodziców Serca do utrzymywania bliższych kontaktów z dziećmi poprzez listy i paczki oraz odwiedziny w Dolanji.

Wszelkie informacje o fundacji i sierocińcu, filmy z Dolanji, zdjęcia itp. można znaleźć na www.nyatri.org

Poznajmy bliżej wychowanków BCH

TASHI urodziła się w 1987 roku. W szkole była jedną z najlepszych, wyróżniających się uczennic. Uczynna, skromna, rozważna, kulturalna i bardzo sympatyczna. Została osierocona przez matkę jako mała dziewczynka. Wtedy tato zawiózł ją do BCH. Obecnie uczy się w XII klasie collegu poza Dolanji. Wakacje i święta spędza w Dolanji. Chce zostać lekarzem. Bardzo pilnie się do tego przygotowuje, będąc jedną z najlepszych studentek w collegu. Marzy o studiowaniu medycyny w Indiach lub zagranicą.

DOLKAR "A" urodziła się w 1990. Pochodzi z bardzo biednej rodziny tybetańskiej mieszkającej w Nepalu. Dolkar nie widziała się z rodzicami odkąd mieszka w BCH. Ma 2 siostry. W BCH mieszka od 1997 roku. Jej ulubionym przedmiotem w szkole podstawowej była matematyka. W roku szkolnym 2007/08 uczy się w XI klasie w collegu położonym niedaleko Dolanji. Jest cichą, nieśmiałą i spokojną osobą. W 2005 roku ciężko chorowała i przeszła operację płuc. Leżała 2 miesiące w szpitalu w Solan i Shimli. Jej rekonwalescencja trwała pół roku. BCH wydało na operację i leczenie ogromną, jak na możliwości sierocińca, sumę 50 000 IRS (ok. 1250 USD). Dolkar jest teraz już zdrowa, choć nadal musi na siebie uważać. Uczy się bardzo dobrze w collegu. Po ukończeniu XII klasy chce studiować w wyższej szkole hotelarskiej i zostać menadżerem hotelowym.

KUNSANG WANGMO urodziła się w 1997 roku. W BCH mieszka od 2007 roku. Od lutego 2008 uczy się w III klasie. Pochodzi z Bagry w Nepalu. Rodzice wraz ze starszą siostrą i starszym bratem nadal żyją w tej himalańskiej wiosce uprawiając rolę. Drugi starszy brat uczy się w nepalskiej szkole. Jej ulubionym przedmiotem jest język tybetański. Chciałaby w przyszłości zostać nauczycielką ojczystego języka. Marzy o nowych dzinsach i butach, szkolnym plecaku, badmintonie, słowniku angielskim, książkach do czytania po angielsku i słodyczach.

PHURBU DORJEE urodził się w 1998 roku. W BCH mieszka od 2007 roku. Pochodzi z Mustangu – himalańskiego regionu w Nepalu. Rodzice nadal tam mieszkają. Jego starszy brat uczy się w Kathmandu – stolicy Nepalu. Dwie starsze siostry mieszkają w Pokharze (miasto u stóp Annapurny w zachodnim Nepalu). Phurbu Dorjee od lutego 2008 roku uczy się w IV klasie. Interesuje się sterowanymi samochodami. W przyszłości chciałby zostać kierowcą, najlepiej wyścigowym. Marzy o nowych przyborach szkolnych, dzinsach, butach, t-shircie, czapce z daszkiem, badmintonie, kijki do krykieta i piłce nożnej.

NAWANG SANGMO urodziła się w 2000 roku. W BCH mieszka od 2007 roku. W roku 2007 uczęszczała do przedszkola. Pochodzi z wioski Begar w Nepalu, gdzie nadal mieszkają jej rodzice, starszy brat i dwie młodsze siostry. Lubi się uczyć. W przyszłości chce zostać lekarzem medycyny tybetańskiej. Marzy o lalce, t-shircie, szkolnych przyborach, butach, skarpetkach, kurtce, rowerze, samochodziku lub innym pojeździe, spinkach do włosów i plecaku do szkoły.

KHENDUP urodził się w 1998 roku. Od lutego 2008 uczy się w IV klasie. Rodzice mieszkają w społeczności bon w wiosce Marang położonej w Himalajach przy granicy nepalsko-tybetańskiej. Jest trzecim z czwórki rodzeństwa. Ma starszego brata, starszą siostrę i młodszego brata. Jego siostra także mieszka w BCH. Lubi się bawić, a najbardziej grać w krykieta.

JAK JAK ZAWITAŁ DO ŻOR

Tom V Edukacyjnych Zeszytów Muzealnych „Ścieżkami jaka” jest częścią podróży kulturoznawczo-edukacyjnej po Tybecie, na którą zaprosił Dział Kultur Pozaeuropejskich Muzeum Miejskiego w Żorach od 3 marca do 30 czerwca 2008r.

Początek naszej wędrówki rozpoczęły następujące wystawy:

- „Mały Tybet” – wystawa zdjęć Anity Czermer pochodzących z wyprawy naukowej „Yatra 2007”
- „Opowieści z Dachy Świata” - wystawa sztuki tybetańskiej (ekspozaty wypożyczone z Muzeum Etnograficznego w Krakowie).

Niezastąpionym dopełnieniem podróży był przewodnik, który dzięki swojej wiedzy wtajemniczył słuchaczy w cudowny i zapierający dech świat tybetańskiej kultury. Nasz przewodnik zaprosił na następujące lekcje muzealne i warsztaty plastyczne przeznaczone dla 5 i 6-latków, uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i licealnych.

- „Yak na dachu świata”
- „Wiedza tajemna, czyli mądrość świętych zwojów”
- „Tybetańskie inspiracje”
- „Życie Buddy”

O kulturze tybetańskiej można było posłuchać na spotkaniach kulturalnych:

- „Mt.Kailash - pielgrzymowanie do świętej góry Tybetu” - pokaz multimedialny oraz spotkanie z uczestnikami wyprawy naukowej „Yatra 2007” dr Joanną Jessą oraz dr Pawłem Jessą;
- „Dolanji – pośród najmłodszych uchodźców tybetańskich”, - pokaz multimedialny oraz spotkanie z dr Natalią Maksymowicz;
- „Ladakh – Mały Tybet w Indiach” - pokaz multimedialny, prowadzenie Anita Czermer;
- „Z jakim przez Himalaje” - pokaz slajdów Katarzyny i Andrzeja Mazurkiewiczów.

„Mały Tybet” – wystawa fotografii Anity Czermer

„Opowieści z dachu świata” - wystawa sztuki tybetańskiej

„Yak na Dachy Świata”

„Wiedza tajemna, czyli mądrość świętych zwojów”

„Tybetańskie inspiracje”

„Życie Buddy”

„Mt.Kailash - pielgrzymowanie do świętej góry Tybetu”

„Dolanji – pośród najmłodszych uchodźców tybetańskich”

„Ladakh – Mały Tybet w Indiach”

„Z jakim przez Himalaje”

 ta	 t'a	 da	 na
 sa	 aM	 aH	 a
 i	 u	 ai	 au

UŻYTECZNE SŁOWA I WYRAŻENIA

Księgi tybetańskie świątyni

Czy mówisz po tybetańsku?
Jak się nazywasz?
Jak się masz?
tak / nie

Kierang pō kje siegi yo be?
Kierang min la kare sergi yo re
Kierang demo jin be?
re / m are

OK / zgoda

diksa / digire

proszę
dziękuję
dzień dobry
dobry wieczór
dobranoc
do widzenia / do jutra

suronag
tudzicie
tasi dele
tasi dele
sim cie nang go
kale pe / kale siu / sani dzieja

blisko
daleko

ta nipo re
ta rampo re

na lewo
na prawo

jon la
ja la

dzisiaj
wczoraj
jutro
teraz
później

tering
kasang
sani
tanda
dziema

oficjalna strona administracji tybetańskiej www.tibet.net
oficjalna strona Dalajlamy www.dalailama.org
Helsińska Fundacja Praw Człowieka www.hfhrpol.waw.pl
Fundacja Pomocy Dzieciom Tybetu Nyatri www.nyatri.org
Katarzyna i Andrzej Mazurkiewiczowie www.terra.waw.pl

Redakcja tomu: Anita Czerner
Autorzy tekstów: dr Anna Szymoszyn, Natalia Bloch, Anita Czerner, Magdalena Myjak
Korekta: Aneta Płóciennik
Opracowanie graficzne: Anna Flaga
Fotografia: Natalia Bloch, Natalia Maksymowicz, Andrzej Mazurkiewicz, Anita Czerner, Office of His Holiness the Dalai Lama, Wikimedia Commons, repozytorium wolnych zasobów projektów Fundacji Wikimedia
Wydawca: Muzeum Miejskie w Żorach
Miejsce rok wydania: Żory 2008
Numer: ISBN: 978-83-915559-9-6
Drukarnia: Poligrafia od A do Z. Andrzej Ziętek, Gliwice, tel. 602 467 386

Projekt kulturoznawczo-edukacyjny "Ścieżkami jaka" jest współfinansowany przez Katowicką Specjalną Strefę Ekonomiczną S.A. w Katowicach.

Część materiału wykorzystanego w V tomie Edukacyjnych Zeszytów Muzealnych „Ścieżkami jaka” zebrano podczas wyprawy naukowo-badawczej „Yatra 2007” zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk w Poznaniu, w ramach projektu dr Anny Szymoszyn „Regionalne ruchy narodowo-religijne w globalizującej się Azji: współczesne pielgrzymowanie do Góry Kailas na pograniczu indyjsko-chińskiego-nepalskim”. Projekt realizowany z funduszy Komitetu Badań Naukowych przy Ministerstwie Edukacji Narodowej.

Prawa autorskie Copyright © Muzeum Miejskie w Żorach, Żory 2008